

ABONELİK SÖZLEŞMELERİ

Rabia Büşra ERAFŞAR

ÖZET

Abonelik sözleşmesi, tüketicinin, belirli bir mal veya hizmeti sürekli veya düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşmeler olarak tanımlanmıştır. Abonelik sözleşmelerine ilişkin temel düzenlemeler, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği'dir.

Abonelik sözleşmeleri bakımından ilk olarak sözleşmenin tarihsel gelişimi incelenecektir. Sonrasında TKHK md 52 ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin uygulama alanı bakımından bu sözleşme türü incelenecektir. Abonelik sözleşmesinin tarafları olarak satıcı veya sağlayıcı ve tüketici kavramları ve kapsamı üzerinde durulacaktır. Abonelik sözleşmesinin unsurları, belirli bir mal veya hizmetin sürekli veya düzenli aralıklarla sunulması, abonelik ücreti ve tarafların anlaşmasıdır. Abonelik sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin olarak ise bu sözleşme, sürekli borç ilişkisi doğuran, tam iki tarafa borç yükleyen ve rızai bir sözleşmedir. Aynı zamanda abonelik sözleşmesinin isimli-isimsiz ve tipik-atipik sözleşme bakımından doktrindeki tartışmalarla birlikte niteliğine değinilecektir. Abonelik sözleşmesinin süresi ve taahhütlü abonelik sözleşmesi incelemesi de yapılacaktır. Abonelik sözleşmelerinin kurulmasına ilişkin olarak ise sözleşmenin şekli ve içeriği incelendikten sonra genel işlem koşulları ve haksız şartların abonelik sözleşmesinin geçerliliğine etkisine değinilecektir.

Abonelik sözleşmelerinde tarafların yükümlülüğüne ilişkin olarak ise satıcı veya sağlayıcının ve tüketici abonenin karşılıklı yükümlülüklerine yer verilecektir. Abonelik sözleşmesinin sona ermesine ilişkin olarak ise sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi ve fesih ile sona ermesi incelenerek feshin sonuçları kapsamında bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Abonelik sözleşmesi, satıcı/sağlayıcı, tüketici (abone)

ABSTRACT

A subscription agreement is defined as a contract that allows the consumer to obtain a certain ware or service continuously or at regular intervals. The basic regulations concerning subscription contracts are the Consumer Protection Act No. 6502 and the Subscription Contract Regulation.

In terms of subscription contracts, the historical development of the contract will first be examined. Subsequently, this type of contract will be analyzed with regard to the scope of application of Article 52 of the Consumer Protection Act and the Regulation on Subscription Contracts. As parties to the subscription contract will be highlighted the concepts and scope of the seller and / or supplier and consumer. The elements of the subscription contract are the continuous or regular supply of a certain ware or service, the subscription fee and the agreement of the parties. Concerning the legal nature of the subscription agreement, this agreement creates a permanent debt relationship, a consent agreement imposing debts on both parties. At the same time, the nature of the subscription agreement in terms of a named-anonymous and typical-atypical contract will be addressed with the discussions in the doctrine. The duration of the subscription contract and the registered subscription contract will also be examined. With regard to the establishment of subscription contracts, after examination of the form and content of the agreement, the effect of the general operating conditions and unfair clauses on the validity of the subscription contract will be examined.

Concerning the obligations of the parties in the subscription contracts, the mutual obligations of the seller or supplier and the consumer subscriber will be included. With respect to the termination of the subscription contract, automatic expiration of a contract and cancellation of the contract will be examined and an assessment will be made of the termination results.

Keywords: subscription agreement, supplier / provider, consumer (subscriber)

GİRİŞ

Abonelik sözleşmeleri, özellikle son yıllarda günlük yaşamda çok sık kullandığımız bir sözleşme türüdür. Abonelik sözleşmeleri, geniş uygulama alanı nedeniyle hayatımızın her alanında yer almaktadır. Nitekim su, elektrik, doğalgaz, internet, telefon, aboneliği gibi hayatımızın büyük bir parçası haline gelen bu sözleşme türüne ek olarak gazete, dergi ve çeşitli dijital platform abonelikleri örnek olarak sayılabilecektir. Şehir içindeki toplu ulaşım hizmeti aboneliği de bu sözleşme türü içerisinde sayılabilecektir.

Abonelik sözleşmelerinde abone sıfatını haiz olan taraf ücretini peşin ödediği halde sözleşmenin konusu olan mal veya hizmeti dönemlik olarak almaktadır. Aynı zamanda abonelik sözleşmesinin taraflarından biri olarak tüketici, diğer taraf olan satıcı/sağlayıcıya göre daha zayıf konumda olduğundan tüketicinin korunması gerekmektedir. Ek olarak abonelik sözleşmeleri günümüzde genellikle satıcı/sağlayıcı tarafından sözleşme şartlarının belirlendiği, hatta çoğunlukla genel işlem şartları ihtiva eden sözleşmelerdir. Bu sebeplerden dolayı kanun koyucu bu konuyu tüketici hukuku kapsamında hüküm altına almıştır. Abonelik sözleşmeleri, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 52. Maddesinde ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Abonelik sözleşmesinin abone tarafında bir tüketici olabileceği gibi tüketici sıfatını haiz olmayan bir kimse de olabilecektir, örneğin mesleki faaliyetlerinin devamı amacıyla bir sermaye şirketinin internet aboneliği akdetmesi durumunda bu şirket, tüketici sıfatına haiz olmayacaktır.¹ Bir abonelik sözleşmesine Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun uygulanabilmesi için o abonelik sözleşmesinin abone tarafını teşkil eden kişinin tüketici olması gerekmektedir. Zira Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 2. Maddesinde ilgili kanunun yalnızca tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamaları kapsayacağı belirtilmiştir.

A. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Toplumun değişim ve gelişimi karşısında bir diğer deyişle tarihsel gelişim içerisinde bir tarafı tüketici olan tüketici sözleşmeleri, kanunda ayrıca düzenlenmiştir. Bir sözleşme tipinin kanunla düzenlenme ihtiyacının altında yatan sebeplere bakıldığında bu sebeplerin çoğunlukla tarihi sebepler olduğu görülür.² Sosyal ve ekonomik hayatta sürekli olarak tekrar edilen aynı tipte borç ilişkilerinin esas unsurlarının tespit edilmesi suretiyle bugünkü sözleşme tipleri

¹ Bal, Yakup, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Abonelik Sözleşmeleri, 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2020, s. 36.

² Yavuz, Cevdet, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Beta, İstanbul 2014, s. 3 vd.

ortaya çıkmıştır.³ Abonelik sözleşmeleri, tüketici sözleşmelerinin bir türü olduğundan abonelik sözleşmelerinin kanuni düzenleme gerekliliğinin temel sebebi ile tüketici sözleşmelerinin kanuni düzenleme gerekliliğinin sebepleri hemen hemen aynıdır.

Ülkemizde Cumhuriyet Öncesi dönemde doğrudan tüketiciyi koruyucu bir kanun olmasa da birtakım kanunnamelerde tüketiciyi dolaylı da olsa koruyan hükümler bulunmaktadır.⁴ Cumhuriyet Sonrası hukukumuzda ise tüketici konusu ilk olarak pek gündeme gelmeyip sonrasında kamu düzeninin sağlanması amacıyla çeşitli kanunlarda tüketiciyi korumaya yönelik hükümlere yer verilmiştir.⁵ Bu hükümlerin en tipik örnekleri 818 sayılı Borçlar Kanununda ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda yer almaktadır. en önemlisi 1982 Anayasasının 172. Maddesinde “Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder” hükmüyle doğrudan tüketicinin korunması amaçlanmıştır.

1995 yılında Tüketici örgütlerinin ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile birlikte 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Sonrasında bu kanunun uygulamada karşılaşılan bazı sorunlara cevap verememesi nedeniyle 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 84. Maddesi gereğince de 24.01.2015 tarihli ve 29246 sayılı Resmi Gazetede Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği yayınlanmıştır. Böylelikle abonelik sözleşmelerine ilişkin olarak önceki kanuni düzenlemelerde eksik kalan hususlar da göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenme yapılmıştır.

6502 sayılı Kanunun abonelik sözleşmelerine ilişkin getirdiği yeniliklerle ilgili olarak genel çıkarımlar şunlardır;⁶

- Abonelik sözleşmelerinin unsurlarını tespitine olanak sağlanması amacıyla tanımı yapılmıştır.
- Elektrik, su, doğalgaz abonelikleri ile elektronik haberleşme sektöründeki abonelikler başta olmak üzere bütün abonelik sözleşmeleri kanunun kapsamına alınarak tüketiciyi koruyucu yeni hükümler getirilmiştir.
- Taahhütlü abonelik sözleşmelerine ilişkin istisnai düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla abone-tüketicinin belirsiz süreli veya süresi 1 yıl ve üzerinde olan belirli süreli abonelik sözleşmelerinde sözleşmeyi herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin istediği zaman feshedebilmesine olanak sağlanmıştır.

³ Tandoğan, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C/1 Vedat kitapçılık, İstanbul 2008, s. 8.

⁴ Aydoğdu, Murat, Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 9-10.

⁵ Akipek, Şebnem, Türk Hukuku Ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara 1999, s. 63.

⁶ Bal, s. 28.

- Sözleşmenin zorunlu içeriği, tarafların hak ve borçları ve sözleşmenin uygulama usul ve esaslarına ilişkin Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Bu nedenle mevcut düzenleme, öğretilerde her ne kadar eleştirilen hususlar bulunsa da günümüze kadarki kanun değişikliği sürecinde abonelik sözleşmelerine ilişkin en kapsamlı düzenleme olması nedeniyle oldukça önemlidir.

B. TKHK MD 52 VE ABONELİK SÖZLEŞMELERİ YÖNETMELİĞİNİN UYGULAMA ALANI

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, her türlü tüketici işlemi ve tüketiciye yönelik uygulamaları kapsadığından bir tarafını tüketicinin oluşturduğu bütün abonelik sözleşmelerinde öncelikli olarak uygulanacaktır. Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 2. Maddesine göre; elektrik, su, doğalgaz ve elektronik haberleşme sektöründeki abonelik sözleşmelerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu nedenle elektrik, su, doğalgaz ve elektronik haberleşme sektöründeki aboneliklerde yönetmeliğin tamamı uygulama alanı bulacaktır. Bu abonelikler dışındaki aboneliklere ise yönetmeliğin sadece belirtilen maddeleri uygulanacaktır.

C. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 52/1 e göre abonelik sözleşmesi, tüketicinin, belirli bir mal veya hizmeti sürekli veya düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşmelerdir. Abonelik sözleşmesi 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu md. 3/1-b de ise işletmeci ile abone arasında akdedilen ve işletmecinin bir bedel karşılığında dönemsel ya da sürekli olarak bir hizmeti yerine getirmeyi veya mal temini hizmetini üstlendiği ya da her ikisini birden kapsayan sözleşme abonelik sözleşmesi olarak ifade edilmiştir.

Abonelik sözleşmesinin tanımından da yola çıkarak abonelik sözleşmesinin tarafları; sözleşme konusu mal veya hizmeti sağlayan “satıcı veya sağlayıcı” ve sunulan mal veya hizmetin alıcısı veya yararlanıcısı konumunda olan, tüketici sıfatına haiz olan “abone” olarak belirtilir.

1- Satıcı veya Sağlayıcı

Abonelik sözleşmesinin konusu olan mal veya hizmeti tüketici aboneye sunan taraf satıcı veya sağlayıcıdır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 3/i ye göre satıcı, kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişidir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 3/1 ya göre ise sağlayıcı, kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere

ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişidir.

Abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcının ticari veya mesleki amaçla hareket etmesi gerekir. İşletme ekonomisinin esaslarına uygun olarak planlı şekilde hareket ederek söz konusu faaliyetin piyasada faaliyet gösteren diğer müteşebbislerle birlikte rekabet ortamında yerine getirilmesi ticari veya mesleki amaç olarak tanımlanabilir.⁷ Satıcı veya sağlayıcının bir özel hukuk gerçek veya tüzel kişisi olması mümkün olabileceği gibi özel yönetim usullerine özgü hizmetleri yürütmekle görevli bir kamu kuruluşu ya da devletten aldığı imtiyazla faaliyetlerini sürdüren bir işletme olması da mümkündür.⁸ Uygulamada genellikle gazete, dergi gibi süreli yayın aboneliklerinde satıcı veya sağlayıcı konumunda olan taraf özel hukuk tüzel kişisi iken elektrik, su, doğalgaz gibi hizmetlerde kamu kuruluşları; mobil telefon, haberleşme aboneliği gibi sözleşmelerde ise devletten imtiyaz almak suretiyle hizmet ifa eden işletmelerdir.⁹

2- Tüketici

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 3/k ye göre ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi tüketici olarak tanımlanmıştır. Buna göre gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de tüketici olabilecektir. Elektronik Haberleşme Kanunu md. 3/1-a ya göre de abone, bir işletmeci ile elektronik haberleşme hizmetinin sunumuna yönelik olarak yapılan bir sözleşmeye taraf olan gerçek ya da tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Buna göre abonelik sözleşmesinde sözleşme konusu mal veya hizmeti talep eden ve aynı zamanda tüketici sıfatını da haiz olan gerçek veya tüzel kişi abone olarak tanımlanacaktır.¹⁰

D. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

Satıcı veya sağlayıcı tarafından belirli bir mal veya hizmetin sürekli veya düzenli aralıklarla sunulması, satıcı veya sağlayıcının sunmuş olduğu mal veya hizmetin karşılığı olarak abone tarafından ödenmesi gereken abonelik ücreti ve sunulan mal veya hizmet ile bunun karşılığında ödenecek olan abonelik ücreti üzerinde tarafların anlaşması abonelik sözleşmesinin unsurları olarak belirlenebilir.¹¹

⁷ Bal, s. 33.

⁸ Ayrancı, Hasan, Enerji Sözleşmeleri Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s. 218.

⁹ Öktem Çevik, Seda, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Abonelik Sözleşmesi, Yeni Tüketici Hukuku Konferansı, Onikilevha yayınları, İstanbul 2015, s. 347.

¹⁰ Bal, s. 35.

¹¹ Bal, s. 37.

1- Belirli Bir Mal Veya Hizmetin Sürekli Veya Düzenli Aralıklarla Sunulması

Abonelik sözleşmesi bakımından satıcı veya sağlayıcının asli edim yükümlülüğü, belirli bir mal veya hizmetin sürekli veya düzenli aralıklarla sunulmasıdır.¹² Sözleşmenin kurulmasıyla birlikte satıcı veya sağlayıcı abonelik ücreti karşılığında dönemsel ya da sürekli olarak sözleşme konusu mal veya hizmeti sunma yükümlülüğü altına girer.¹³

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 3/h ye göre mal, alışverişe konu olan taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları ifade eder. Aynı kanunun md. 3/d ye göre hizmet ise bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusu olarak ifade edilmiştir.

Konusu bakımından abonelik sözleşmeleri doktrinde; konusu mal olan abonelik sözleşmeleri örneğin gazete, dergi, su, elektrik gibi, konusu hizmet olan abonelik sözleşmeleri örneğin telefon, internet, kablo tv bağlantısı gibi ve konusu hem mal hem hizmet olan abonelik sözleşmeleri örneğin mobil telefon aboneliği veya dijital platform aboneliği gibi tasnif edilmektedir.¹⁴

Abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcının mal veya hizmet sunma yükümlülüğünün belirli bir süre boyunca devam etmesi esas olmakla birlikte bu sürenin ne kadar olacağı sözleşmenin başında taraflarca kararlaştırılarak ya da sözleşmenin niteliği gereği belirlenebileceği gibi sürenin ne kadar olacağının taraflarca öngörülememesi ya da öngörülse bile göz ardı edilmesi halinde belirsiz de bırakılabilmektedir.¹⁵ Örneğin 1 aylık bir süre için yapılan günlük gazete aboneliği ya da 1 yıl boyunca çıkarılacak aylık dergi aboneliğinde abonelik süresi belirlenebilir nitelikteyken belirsiz süreli bir kira sözleşmesiyle konut ya da işyeri kiralaayan bir kiracının kiralanan için yapacağı su aboneliğinin ne kadar süreyle devam edeceği öngörülemeyebilir.¹⁶

Tıpkı mal veya hizmetin sunulma süresi gibi sunulan mal veya hizmetin miktarının da sözleşmenin başında belirlenebilir olması mümkün olabileceği gibi belirsiz de olabilir. Örneğin elektrik, su, doğalgaz gibi abonelikler ihtiyaca bağlı abonelikler olduğundan yani bu tür

¹² Çabri, Sezer, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 859.

¹³ Açıkgöz, Osman, Tüketicinin Korunması Çerçevesinde Mobil Haberleşme Abonelik Sözleşmesinde Genel İşlem Koşulları, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2013, s. 74.

¹⁴ Öktem Çevik, s. 344.

¹⁵ Bal, s. 38.

¹⁶ Bal, s. 38.

aboneliklerde kullanım miktarı kullanıcının ilerde ortaya çıkacak ihtiyacına göre değişkenlik arz edeceğinden abonenin ihtiyacının ne kadar olacağını sözleşmenin başında belirlenmesi mümkün olmamaktadır.¹⁷

2- Abonelik Ücreti

Abonelik ücreti, abonelik sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olarak satıcı veya sağlayıcının sunmuş olduğu mal veya hizmetin karşılığını oluşturduğundan tüketicinin satıcı veya sağlayıcıya ödediği bedeldir.

Abonelik ücreti, her ne kadar sözleşmenin kanuni tanımında bir unsur olarak sayılmasa da Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde sözleşmede bulunması gereken zorunlu unsurlara ilişkin hükümler bulunmaktadır. Şöyle ki md. 6/d de mal veya hizmetin toplam fiyatı md. 6/e de sözleşme konusu mal veya hizmet bedelinin bir tarife üzerinden hesaplanması durumunda tüketici tarafından seçilen tarifenin adı, içeriği ve sözleşmenin düzenlendiği tarihteki birim tüketim bedeli ile tüketim dönemi unsurlarının bulunması hüküm altına alınmıştır. Ayrıca abonelik sözleşmeleri yönetmeliğinde tüketicinin almış olduğu mal veya hizmetin karşılığı olarak ödemesi gereken mal veya hizmet bedeli, bu bedelin belirlenmesi için satıcı veya sağlayıcı tarafından düzenlenmesi gereken fatura, abonenin bedeli ödemedede temerrüde düşmesi halinde satıcı veya sağlayıcının hakları gibi hususlara ilişkin olarak çeşitli hükümler bulunmakta ve bu tespitler dolayısıyla abonelik sözleşmelerinde ücretin zorunlu unsur olduğu sonucuna ulaşılabilecektir.¹⁸

Abonelik ücretinin miktarı, gazete ve dergi aboneliklerinde olduğu gibi sözleşmenin kurulması esnasında kesin olarak belirlenebilir. Bununla birlikte elektrik, su, doğalgaz gibi yararlanmanın ne düzeyde olacağını önceden bilinemediği durumlarda abonelik ücreti belirlenemeyebilir. Ancak Türk Borçlar Kanunu md. 207/3 uyarınca durum ve koşullara göre belirlenmesi mümkün olan bedel, kararlaştırılmış bedel hükmündedir. Bu nedenle ücretin belirlenebilir olması, abonelik ücretinin taraflar arasında kararlaştırılmış sayılabilmesi için yeterlidir.¹⁹ Elektrik, su, doğalgaz gibi aboneliklerde sözleşmenin başında abonelik ücreti belirli olmasa da genellikle birer aylık dönemlerde hizmetten yararlanma miktarı, önceden belirlenmiş olan abonelik ücreti katsayıları ile çarpılmak suretiyle belirli dönemlerde tespit edilebildiğinden belirlenebilir niteliktedir.

¹⁷ Bal, s. 38.

¹⁸ Bal, s. 40.

¹⁹ Ayrancı, s. 236.

3- Tarafların Anlaşması

Türk borçlar Kanunu md 1 de belirtildiği üzere abonelik sözleşmelerinin kurulabilmesi için de tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları gerekmektedir. Sözleşmenin sıhhatli bir şekilde vücut bulabilmesi için bu irade beyanlarının sözleşmenin objektif ve subjektif bakımdan esaslı noktalarını kapsamaları gerekli ve yeterlidir.²⁰ Abonelik sözleşmesinin objektif esaslı noktaları belirli bir malın veya hizmetin sunulması ile sunulan bu mal veya hizmetin karşılığı olarak ödenen abonelik ücretidir.²¹

E. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Abonelik sözleşmesi; sürekli borç ilişkisi doğuran, tam 2 tarafa borç yükleyen ve rızai nitelikte bir sözleşmedir. Aşağıda da inceleneceği üzere doktrinde her ne kadar tartışmalı da olsa abonelik sözleşmeleri kanaatimce tipik ve isimli sözleşmelerdir.

1- Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Bir Sözleşmedir

Sürekli edimli sözleşmeler, alacaklının edim alacağını zamana yaygın olarak ve sürekli bir davranışla elde ettiği sözleşmeler olup sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde sözleşme konusu borç ilişkisini oluşturan edimin sürekli ve bağımsız niteliği, sözleşmeyi ani edimli sözleşmeden ayırmakta; borçlu, borç ilişkisi devam ettiği sürece edim yükümlülüğü altındadır.²²

Kanunda abonelik sözleşmesinin tüketicinin belirli bir mal veya hizmeti sürekli veya düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşme olarak tanımlandığını belirtmiştik. Bu nedenle abonelik sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğu söylenebilir. Hatta abonelik sözleşmelerinde sözleşme hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerin ortak hükümleri abonelik sözleşmelerine de uygulanabilecektir.²³

2- Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşmedir

Abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcı, tüketiciye bir mal veya hizmet sunma yükümlülüğü altına girmekte iken tüketici bunun karşılığında satıcı veya sağlayıcıya abonelik

²⁰ Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 49.

²¹ Ayrancı, s. 214.

²² Kocayusufoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdulkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm 1. Cilt, Filiz kitabevi, İstanbul 2014, s. 37.

²³ Aslan, İ. Yılmaz, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, Bursa 2015, s. 600.

ücreti ödeme yükümlülüğü altına girer.²⁴ Tüketicinin ödeme yükümlülüğü olan abonelik ücreti, satıcı veya sağlayıcının sunacağı mal veya hizmetin karşılığı olup mal veya hizmet ile abonelik ücreti arasında bir değiş tokuş ilişkisi vardır.²⁵ Bu nedenle abonelik sözleşmesi tam 2 tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

3- Rızai Bir Sözleşmedir

Rızai sözleşmeler, yalnızca tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı ile kurulur.²⁶ Abonelik sözleşmesi, kural olarak taraflar arasında karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının açıklanması ile kurulmaktadır. Abonelik sözleşmesinin geçerli olabilmesi için irade beyanlarının hukuka uygun bir şekilde açıklanmasından başka tarafların karşılıklı edimleri ifa etmiş olmaya başlamalarına gerek yoktur.²⁷ Bu nedenle abonelik sözleşmesinin rızai bir sözleşme olduğu söylenebilir.

4- Abonelik Sözleşmesinin İsimli-İsimsiz ve Tipik-Atipik Sözleşme Bakımından Niteliği

Öğretide kabul edilen bir görüşe göre atipik sözleşme ve isimsiz sözleşme kavramları aynı anlamda kullanılsa da bir sözleşmenin tipikliği ile o sözleşmenin toplum tarafından benimsenmiş ve uygulama olarak tipleştirilmiş olması ifade edilmektedir.²⁸ Yani bir sözleşmenin tipik sözleşme olarak nitelendirilebilmesi için kanunda düzenlenmiş olma zorunluluğu bulunmamakta; tipiklik atipiklik sözleşmenin fiili hayatta benimsenip benimsenmediği, tipleştirip tipleştirilmediği ile ilgilidir. Bir sözleşmenin isimli-isimsiz sözleşme olması ise kanunda düzenlenip düzenlenmeme ile alakalıdır.²⁹ Sonuç olarak tipik sözleşme, isimli sözleşmeden tamamen farklı ve çok daha kapsamlıdır.

Abonelik sözleşmesi, toplum tarafından benimsenmiş, günlük yaşamdaki geniş kullanım alanı çerçevesinde unsurları belirlenmiş, tipleştirilmiş olduğundan tipik bir sözleşme olarak değerlendirilmelidir.³⁰

²⁴ Bal, s. 45.

²⁵ Dalka Okumuş, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Yetkin yayınları, Ankara 2018, s. 108.

²⁶ Açıkgöz, s. 65.

²⁷ Öktem Çevik, s. 346.

²⁸ Kuntalp, Erden, Karışık Muhtevalı Akit, 2. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013, s. 7.

²⁹ Kuntalp, s. 7 vd.

³⁰ Bal, s. 48.

Abonelik sözleşmesinin isimli isimsiz sözleşme niteliğine ilişkin doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrindeki tüm tartışmalar, abonelik sözleşmesinin kanuni tanımında ücret unsuruna açık bir şekilde yer verilmemiş olmasının sözleşmeyi isimsiz sözleşme yapıp yapmayacağından kaynaklanmaktadır.

Ücret her ne kadar abonelik sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olsa da abonelik sözleşmesine bu niteliğini veren asıl unsur satıcı veya sağlayıcının edimi olan mal temini veya hizmet sağlama unsurudur. Abonelik sözleşmesine karakterini veren asıl unsur mal temini veya hizmet sağlama olarak kanunda açıkça belirtilmiştir. Sözleşmenin niteliği belirlemesi yapılırken sözleşmeye ilişkin bütün hükümler birlikte değerlendirileceğinden kanuni tanımında açıkça ücret unsuruna yer verilirse de kanundaki mal ve hizmet kavramlarının tanımlarından yola çıkarak ücret unsuruna değinilmiş olduğu söylenebilecektir.³¹ Tüketici Hukuku kapsamında bir hizmetten söz edilebilmesi için hizmetin ücret veya menfaat karşılığında yapılması, maldan söz edilebilmesi için ise malın alışverişe konu olması gerekmektedir. Böylelikle ücret unsuru kanundaki mal veya hizmet tanımlamalarından çıkmaktadır. Hatta kanun koyucunun abonelik sözleşmesi de dâhil olmak üzere tüketici sözleşmelerini tanımlarken ücret unsuruna yer vermemesini ücretin tüketici sözleşmelerinin zorunlu ve doğal bir unsuru olarak kabul ettiği fikri de savunulmaktadır.³² Ayrıca kanunda sözleşmenin unsurlarıyla birlikte tarafların hak ve borçlarına ilişkin olarak da kapsamlı hükümler yer almaktadır. Tüm bu sebeplerle kanaatimce abonelik sözleşmelerinin isimli sözleşmelerden olduğu söylenebilecektir.

F. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN SÜRESİ

Abonelik sözleşmesinin süresine ilişkin olarak belirli ve belirsiz süreli ayrımı yapılır. Belirli süreli abonelik sözleşmeleri de süresi 1 yıldan fazla olan abonelik sözleşmeleri ve süresi 1 yıldan az olan abonelik sözleşmeleri şeklinde bir ayrıma tabidir.³³ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 52/3 e göre belirli süreli abonelik sözleşmelerine sözleşmenin belirlenen süre kadar uzayacağına ilişkin hükümler konulamaz; ancak abonelik sözleşmesinin kurulmasından sonra, sözleşmenin sona ereceği tarihe kadar tüketicinin talepte bulunması veya onay vermesi hâlinde abonelik sözleşmesi uzatılabilecektir.

³¹ Bal, s. 49.

³² Ertaş, Şeref, “Yeni Tüketiciyi Koruma Kanununda Abonman Sözleşmeleri” Terazi Hukuk Dergisi Tüketici Hukuku Özel Sayısı, C.9, S.99, 2014, s 104-106.

³³ İnceoğlu, Mehmet Murat, “Abonelik Sözleşmelerinin Süresi ve Taahhütnameler” EÜHFD, C.7, S.3-4, 2012, s 447-459.

Eski kanundan farklı olarak yeni kanunla getirilmiş bir düzenleme olarak ise tüketici yalnızca sözleşmenin kurulma tarihinden sonra açıkça sözleşmenin uzamasını talep ederse ya da satıcı veya sağlayıcı tarafından gelen sözleşmeyi uzatma talebine açıkça onay verirse belirli süreli abonelik sözleşmesi uzayacaktır.³⁴

G. TAAHHÜTLÜ ABONELİK SÖZLEŞMESİ

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 14/1 e göre taahhütlü abonelikler, satıcı veya sağlayıcının, taahhütnamede belirtilen süre kadar abone kalmayı taahhüt eden tüketicilere; sözleşme konusu mal veya hizmetin bedelinden indirim yapmayı, sözleşme konusu malın teslimi veya hizmetin ifası ile birlikte taahhüt konusu malın mülkiyetini veya kullanım hakkını devretmeyi ya da hizmeti ifa etmeyi taahhüt ettiği aboneliklerdir. Taahhütlü abonelik sözleşmesinde abonelik sözleşmesinin unsurlarına ek olarak tüketicinin taahhütnamede belirtilen süre kadar abone kalmayı taahhüt etmesi, bu taahhüdün karşılığı olarak satıcı veya sağlayıcının abonelik ücretinde belirli bir indirim yapması ya da taahhüt konusu malın mülkiyetini veya kullanım hakkını aboneye devretmesi veya taahhüt konusu hizmeti ifa etmesi şeklinde sayılabilir.³⁵

Abonelik sözleşmesinde tüketicinin hiçbir menfaati olmaksızın taahhüt altına gireceğine dair hüküm bulunması halinde bu hüküm haksız şart olarak değerlendirilecektir.³⁶ Yine yönetmelikteki taahhütlü aboneliklerde taahhüt süresince sözleşme ve taahhütname koşullarında tüketici aleyhine değişiklik yapılamaz denilerek tüketici aleyhine değişiklikler açıkça yasaklanmıştır. Taahhütlü abonelik sözleşmeleri bakımında özellik arz eden bir diğer husus olarak satıcı veya sağlayıcı, aşağıdaki belirtilen bilgileri içeren taahhütnameyi yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye vermek zorundadır. Bu taahhütname abonelik sözleşmesinin ayrılmaz bir parçasıdır hükmüne yer verilmiştir.

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde taahhütnamede bulunması gereken zorunlu unsurlar: Taahhüdün geçerlilik süresi ile taahhüt konusu mal veya hizmetin nitelikleri, tüm vergiler dahil toplam fiyatı, indirim yapılan tarifenin taahhüt verilmeden önceki fiyatı, aylık yapılan indirim miktarı, taahhüdün süresinden önce sonlandırılması durumunda tüketicinin elde ettiği faydalara ilişkin geri ödeyeceği bedelin hesaplanma yöntemidir. Uygulamada taahhüdün telefonda verilmesi sık karşılaşılan bir durum olduğundan yönetmelik uyarınca taahhü-

³⁴ Bal, s. 70.

³⁵ Erdoğan, Kemal, "Taahhütlü abonelik sözleşmesinin sona ermesi ve sonuçları" SÜHFD, C.36, S.3, 2018, s 271-330.

³⁶ Bal, s. 72.

dün sesli iletişim araçları kullanılmak suretiyle verilmesi durumunda, satıcı veya sağlayıcı taahhütnamenin zorunlu içeriğine ilişkin bilgileri tüketiciye aynı ortamda vermekle yükümlüdür. Taahhüdün sınırlı alanda ya da zamanda sunulduğu bir ortam yoluyla verilmesi durumunda ise, satıcı veya sağlayıcının taahhüt kapsamında sunulan mal veya hizmetin tüm vergiler dâhil toplam fiyatı ile taahhüdün geçerlilik süresini tüketiciye aynı ortamda vermesinin yeterli olduğu hüküm altına alınmıştır. Ancak bu durumlarda; satıcı veya sağlayıcı, bu yükümlülüğünü taahhüdün verilmesinden itibaren on dört gün içinde yerine getirmek zorundadır. Taahhütnamede, taahhüt konusu mal veya hizmetin bedeli, aynı mal veya hizmetin taahhütsüz abonelikler kapsamında talep edilen bedelinden daha yüksek gösterilemez düzenlemesiyle de uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm niteliğinde ve tüketici mağduriyetini giderici olarak konulmuştur. Konusu hizmet olan abonelik sözleşmeleri için verilen hizmetle birlikte bir malın mülkiyetinin veya kullanım hakkının devredilmesi seçenek taahhüdünün uygulandığı abonelik sözleşmelerinde hizmet sağlayıcısının da malın ayıbından sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. Taahhütlü aboneliğin sona ermesine ilişkin olarak ise taahhütlü aboneliğin sona ermesinden en az bir fatura dönemi öncesinden satıcı veya sağlayıcı, bu durumu ödeme bildiriminin yanı sıra yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile ayrıca tüketiciye bildireceği yönetmelikte düzenlenmiştir.

H. ABONELİK SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI

1- Abonelik Sözleşmesinin Şekli

TKHK md. 52 de yazılı veya mesafeli olarak kurulan bu sözleşmelerin bir nüshasının kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi zorunludur hükmüne yer verilmiştir. Aynı zamanda Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin sözleşmenin şekli başlıklı 5/1 maddesinde; satıcı veya sağlayıcı, sunulan mal veya hizmete ilişkin olarak tüketici ile bir abonelik sözleşmesi kurmak zorundadır. Yazılı veya mesafeli olarak kurulan abonelik sözleşmelerinin bir örneğinin kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesinin zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Yani kanun koyucu abonelik sözleşmelerine ilişkin yazılı şekil ve mesafeli sözleşmelerin kurulmasına ilişkin şekil olarak iki ayrı şekil şartı öngörmüştür.

Yazılı şekil bakımından abonelik sözleşmeleri her iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olduğundan satıcı veya sağlayıcının ve abonenin irade beyanlarının metinde yer alması ve her iki tarafça imzalanması gerekir.³⁷ Yönetmelikte abonelik sözleşmelerine ilişkin en az on iki

³⁷ Bal, s. 82.

punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Doktrinde çeşitli tartışmalar bulunmakla birlikte yönetmelik hükmü göz önünde bulundurulduğunda kanaatimce abonelik sözleşmeleri için öngörülmüş olan yazılı şekil, nitelikli yazılı şekildir.

Mesafeli abonelik sözleşmelerinde şekle bakılacak olursa öncelikle mesafeli sözleşmeler, bağımsız bir sözleşme tipi olmayıp herhangi bir sözleşmenin kurulma tekniğine ilişkin bir yöntemdir.³⁸ Abonelik sözleşmeleri, mesafeli olarak kurulmasına olanak sağlayan mektup, katalog, faks, telefon, elektronik posta, kısa mesaj veya internet gibi uzaktan iletişim araçları kullanılarak da akdedilebilecektir.³⁹ Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Tüketici Hakları Yönetmeliği md 7/1 e göre abonelik sözleşmelerinin elle atılan imza ve güvenli elektronik imza ile kurulabileceği hüküm altına alınmıştır.

2- Şekle Aykırılık ve Şekle Aykırılığın Sonuçları

Abonelik sözleşmelerinde şekle aykırılık kanun koyucu tarafından öngörülmüş olan şekil şartlarına uyulmaksızın yapılmasıdır. Şekle aykırılığın hukuki yaptırımının kesin hükümsüzlük olduğu yönündeki genel kanaata rağmen şekil eksikliğinin sonradan tüketici aleyhine ileri sürülebilmesi ve abonelik sözleşmelerinde şekle aykırılığın hukuki yaptırım konusunda doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir görüşe göre abonelik sözleşmesinin yazılı şekilde veya mesafeli yöntemle kurulmamasının yaptırımı kesin hükümsüzlüktür.⁴⁰ Bir diğer görüşe göre ise tüketici sözleşmelerinde şekle aykırılık iddiasının yalnızca tüketici tarafından ileri sürülebilmesi nedeniyle şekle aykırılığın yaptırımının kendine özgü geçersizlik olduğu yönündedir.⁴¹ Ancak söz konusu hükümler nedeniyle şekil şartına aykırılığın yaptırımının esnek kesin hükümsüzlük olduğu, doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilmektedir.⁴² Kanaatimce de abonelik sözleşmeleri bakımından şekle aykırılığın hukuki yaptırımı esnek kesin hükümsüzlüktür. Şöyle ki klasik anlamda kesin hükümsüzlük görüşüne göre sözleşme baştan itibaren hüküm doğurmayacağından taraflar aleyhine sonuç doğurabilecektir. Fakat esnek geçersizlik görüşüne göre tüketici bakımından şekle aykırılığı ileri sürmenin sınırını hakkın kötüye kullanılması yasağı oluşturmaktadır.⁴³

³⁸ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin yayınları, Ankara 2020, s. 264..

³⁹ Bal, s. 90.

⁴⁰ Öktem Çevik, s. 352.

⁴¹ Kavak, Yalçın, Borçlar Hukukunda Yazılı Şekil, 1. Baskı, Kayhan Matbaacılık, İstanbul 2015, s. 240.

⁴² Kocayusufoğlu, s. 307.

⁴³ Akbulut, Pakize Ezgi, Borçlar Hukukunda Kesin Hükümsüzlük Yaptırımının Amaca Uygun Sınırlama (Teleolojik Redüksiyon) Yöntemi İle Daraltılması, 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 292 vd.

3- Abonelik Sözleşmesinin İçeriği

Abonelik sözleşmeleri Yönetmeliğinde abonelik sözleşmesinin zorunlu içeriğine yer verilmiştir. Buna göre: tüketici ile satıcı veya sağlayıcının isim, unvan, açık adres, telefon ve varsa MERSİS numarası ile diğer iletişim bilgileri; sözleşmenin konusu ve varsa süresi, sözleşmenin düzenlendiği tarih, malın ilk teslim tarihi veya hizmetin ifasına başlama tarihi, mal veya hizmetin tüm vergiler dâhil toplam fiyatı, sözleşme konusu mal veya hizmet bedelinin bir tarife üzerinden hesaplanması durumunda tüketici tarafından seçilen tarifenin adı, içeriği ve sözleşmenin düzenlendiği tarihteki birim tüketim bedeli ile tüketim dönemi, fatura bedelinin süresi içerisinde ödenmemesi durumunda, hizmet sunumunun ne şekilde ve ne kadar süre içerisinde durdurulabileceğine, fatura bedelinin sonradan ödenmesi durumunda ise hizmet sunumunun ne şekilde ve ne kadar süre içerisinde başlatılacağına ilişkin bilgi, mal veya hizmetin temini için abonenin kullanımına sunulan sayaç, modem ve benzeri cihazların değişiminin yasal yükümlülükler uygun olarak yapılabileceğine ilişkin bilgi, sözleşme konusu mal veya hizmet sunumunun mücbir sebeplerle kesintiye uğrayabileceği belirtilmişse bu sebeplerin neler olduğuna ilişkin bilgi, satıcı veya sağlayıcının kusurundan kaynaklanan nedenlerle sözleşmede belirtilen nitelikte mal veya hizmet sunulmaması halinde tüketicinin kanunda yer alan haklarına ilişkin bilgi, sayaç ve benzeri ölçüm cihazlarının kullanıldığı durumlarda, bu cihazlarda meydana gelen arızalar nedeniyle belli bir süreyle tüketim miktarının hiç veya doğru şekilde tespit edilememesi halinde, söz konusu süre için tüketim miktarının ne şekilde tespit edileceğine ilişkin bilgi, tüketiciye sunulan mal veya hizmetin bedeli dışında tüketiciden ilgili mevzuat gereği tahsil edilmesi zorunlu bedeller söz konusu ise bu bedellerin neler olduğu ile bunların sözleşmenin düzenlendiği tarihteki tutarı ve değişmesi durumunda yeni tutarların tüketiciye ne şekilde bildirileceğine ilişkin bilgi, tüketicinin temerrüde düşmesinin hukuki sonuçlarına ilişkin bilgi, tüketiciden güvence, depozito veya teminat adı altında bir ücret alınması söz konusu ise bu ücretin tutarı ve aboneliğin sona ermesi durumunda tüketiciye ne kadar süre içerisinde ve ne şekilde iade edileceğine ilişkin bilgi, sözleşmenin feshi ve sonuçlarına ilişkin bilgi, sözleşmenin feshedilmesi halinde modem, telefon, uydu alıcısı ve benzeri cihazların iadesi öngörülüyorsa nasıl iade edileceğine veya geri alınacağına ilişkin bilgi, tüketicilerin uyuşmazlık konusundaki başvurularını tüketici mahkemesine veya tüketici hakem heyetine yapabileceklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

TKHK md. 4/1 de sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez, bu eksiklik sözleşmeyi düzenleyen tarafından derhâl giderilir denilmiştir. Bununla birlikte Abonelik Sözleşmeleri

Yönetmeliğine göre: Abonelik sözleşmesinde, yukarıda sayılan hususlardan bir veya birkaçının bulunmaması sözleşmenin geçerliliğini etkilemez ve bu durumda satıcı veya sağlayıcı malın teslimini veya hizmetin ifasını durduramaz, sözleşmedeki eksiklik sözleşmeyi düzenleyen tarafından tüketiciden ilave bir ödemede bulunmasını istemeksizin derhal giderilir, aksi takdirde tüketici cezai şart, tazminat ve benzeri adlarla herhangi bir ödemede bulunmaksızın sözleşmeyi feshedebilecektir.

4- Genel İşlem Koşulları Ve Haksız Şartların Abonelik Sözleşmesinin Geçerliliğine Etkisi

Bir sözleşme hükmünün genel işlem koşulu olarak nitelendirilmesi, başlı başına o hükmün geçersizliği sonucunu doğurmayıp yalnızca o sözleşme hükmünün genel işlem koşullarına ilişkin emredici hükümlere tabi olması sonucunu doğurur.⁴⁴ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda bir tarafını tüketicinin oluşturduğu bütün sözleşmelerde haksız şartların tüketici için bağlayıcı olmadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda aynı kanunun 5/2 maddesinde tüketiciyle akdedilen sözleşmelerde yer alan haksız şartlar kesin olarak hükümsüzdür denilmiştir. Her ne kadar genel işlem koşulları ve haksız şartların abonelik sözleşmelerine etkisi kanunda açıkça belirtilmemişse de bütün özel borç ilişkilerini kapsayacak şekilde düzenlenmiş olan genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin ve bütün tüketici sözleşmelerini kapsayacak şekilde düzenlenmiş olan tüketici sözleşmelerindeki haksız şartlara ilişkin hükümlerin bir tarafını tüketicinin oluşturduğu abonelik sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulacağı söylenebilecektir.⁴⁵

İ. ABONELİK SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Abonelik sözleşmesinde tarafların yükümlülükleri, satıcı veya sağlayıcının ve tüketicinin asli ve ferî yükümlülükleri olarak karşımıza çıkar. Tüketicinin asli yükümlülüğü ücret ödeme borcudur. Satıcı veya sağlayıcının asli yükümlülüğü ise sözleşme konusu malı teslim veya hizmeti ifa borcudur. Satıcı veya sağlayıcının ferî yükümlülükleri ise bildirim yükümlülüğü, bilgilendirme yükümlülüğü, faturalandırma yükümlülüğü, mal veya hizmetin ayıplı olmasından sorumluluk, sözleşme yapma yükümlülüğü ve satıcı veya sağlayıcının diğer yükümlülükleridir.

⁴⁴ Oğuzman/Öz, s. 558.

⁴⁵ Ertaş, s. 105.

1- Satıcı veya Sağlayıcının Yükümlülükleri

a. Satıcı veya Sağlayıcının Asli Yükümlülüğü Olarak Sözleşme Konusu Mal Teslim veya Hizmeti İfa Borcu

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğine göre: satıcı veya sağlayıcı, abonelik sözleşmesine konu mal veya hizmeti sözleşmeye uygun olarak teslim veya ifa etmekle yükümlüdür. Sözleşme konusu malın teslimi veya hizmetin ifası borcu, abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcının asli borcudur. Zira aboneyi satıcı veya sağlayıcı ile abonelik sözleşmesi akdetmeye iten sebep, satıcı veya sağlayıcıdan bir mal temin etmek ya da bir hizmet talep etmektir. Nitekim Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Abonelik sözleşmesinin tanımı yapılırken belirli bir mal veya hizmetin sürekli veya düzenli aralıklarla edinilmesinden söz edilmekle satıcı veya sağlayıcının bu borcuna özellikle vurgu yapılarak bu borç abonelik sözleşmesine karakterini veren borç olmuştur.⁴⁶

Satıcının veya sağlayıcının mal temini ya da hizmeti ifa borcunun içeriği abonelik sözleşmesinin türüne göre değişiklik arz etmektedir. Buna göre borcun içeriği gazete, dergi gibi süreli yayın aboneliklerinde bir malın belirli aralıklarla temini; elektrik, su, doğalgaz gibi enerji alanındaki aboneliklerde sürekli mal temini; telefon, internet, mobil telefon aboneliği gibi elektronik haberleşme alanındaki aboneliklerde ise bir hizmetin sürekli olarak sağlanması ya da bazı durumlarda hizmetin sürekli olarak sağlanmasıyla birlikte bir malın temini şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁴⁷

Bir malın sürekli olarak temini ya da bir hizmetin sürekli olarak ifası ile kastedilen, bu sürekliliğin fiilen devam etmesi değil abonenin ihtiyaç duyması halinde ifaya hazır olunması halidir.⁴⁸ Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde borçlu temerrüdü halinde alacaklının seçimlik hakları TBK md. 126 da hüküm altına alınmış olup buna göre abone ifa ve gecikme tazminatı isteyebileceği gibi sözleşmeyi feshederek sözleşmenin süresinden önce sona ermesi yüzünden uğradığı zarar olan müspet zararının tazminini de isteyebilir; buna göre borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi için borcun ifasına başlanmış olma şartı aranmışken abonelik sözleşmelerinde mal veya hizmet sunulmaya başlanmamış olsa bile bu hüküm uygulama alanı bulacaktır.⁴⁹ ‘Örneğin su aboneliğinde tüketicinin suyu kullanmaması halinde fiili anlamda bir ifadan söz edilmesi mümkün değildir. Ancak tüketici suyu fiili olarak

⁴⁶ Yıldız, Mustafa Göktürk, Son Kullanıcı İle Akdedilen Elektronik Haberleşme Hizmeti Sözleşmesi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 82.

⁴⁷ Öktem Çevik, s. 360.

⁴⁸ Dalka Okumuş, s. 120.

⁴⁹ Bal, s. 110.

kullanmasa da satıcı, suyu tüketicinin kullanımına hazır hale getirmekle yani suyu tüketiciye ait şebekeye ulaştırmakla yükümlüdür. Yine mobil telefon abonelik sözleşmesinde tüketici haberleşme hizmeti almasa dahi sağlayıcı, tüketicinin ihtiyaç duyduğu anda hizmetten yararlanabileceği şekilde sistemi açık tutmakla yükümlüdür.⁵⁰

b. Satıcı veya Sağlayıcının Feri Yükümlülükleri

i. Bildirim Yükümlülüğü

Satıcı veya sağlayıcının, bir plan çerçevesinde yapılması öngörülen bakım, kontrol, onarım ve benzeri sebeplerle mal veya hizmet sunumunu durduracak olması halinde, bu durumun başlangıç ve bitiş tarihini en az kırk sekiz saat öncesinden tüketiciye yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ya da basın yayın ve benzeri yollar ile bildirmekle yükümlü olduğu Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin 9. Maddesinde belirtilmektedir.

Bu bildirim yükümlülüğü yalnızca önceden planlanmış bakım ve onarım çalışmaları açısından geçerlidir. Ancak planlanmamış bakım ve onarım gereksiniminin meydana gelmesi halinde de satıcı sağlayıcının dürüstlük kuralı gereği kendilerinden beklenebilecek makul bir süre içerisinde aboneye bu hususta bildirimde bulunma yükümlülüklerinin var olduğu kabul edilmelidir. Bildirim, yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı yoluyla yapılabileceği gibi, basın yayın ve benzeri yollarla da yapılabilecektir.⁵¹ Satıcı veya sağlayıcının bildirim yükümlülüğüne aykırı davranmasının yaptırımını olarak ise TKHK md. 77/1 de TKHK md. 52 ye yapılan atıf nedeniyle satıcı veya sağlayıcıya idari para cezası uygulanacaktır.

ii. Bilgilendirme Yükümlülüğü

Satıcı veya sağlayıcının, abonelik süresince tüketicilerle imzalamış oldukları sözleşme ve taahhütnamenin bir örneği ile tüketicinin abone olduğu tarifeye ilişkin ayrıntıları, talep etmesi halinde tüketiciye yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile ücret almaksızın vermek ya da kendi internet sayfaları üzerinden tüketicinin erişimine sunmak zorunda olduğu Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Kanun koyucunun satıcı veya sağlayıcıya bilgilendirme yükümlülüğü yüklemesinin altında yatan temel sebep sözleşme kurulmadan önce tarafların bir araya gelip müzakerelere başlamasıyla birlikte aralarında bir hukuki ilişkinin meydana gelmesi ve bu hukuki ilişkinin

⁵⁰ Bal, s. 110.

⁵¹ Bal, s. 112.

bir gereği olarak tarafların bazen kanun tarafından öngörölmüş olan bazen de dürüstlük kuralından kaynaklanan yükümlölüğüdür.

Satıcı ve sağlayıcının bildirim yükümlölüğü ile bilgilendirme yükümlölüğü arasındaki temel fark birdirim yükümlölüğüünün abonenin herhangi bir talebi olmasa dahi yerine getirilmesi bir zorunluluk olarak öngörölmüş iken bilgilendirme yükümlölüğüünün satıcı veya sağlayıcı için bir zorunluluk teşkil etmesi için bu konuda abonenin bir talebinin varlığının ön koşul olarak kabul edilmiş olmasıdır.⁵²

iii. Faturalandırma Yükümlölüğü

Abonelik sözleşmesinde abonenin asli borcu olan sözleşme konusu mal veya hizmetin karşılığı olarak ödeyeceği abonelik ücretini, ödemeye ilişkin dönemler ile her bir döneme ilişkin ödenmesi gereken abonelik ücretinin belirlenmesi faturalandırmadır.⁵³ Fatura, satılan mal veya yapılan iş karşılığında malı satın alan veya yerine iş yapan tarafından müşteriye verilen ticari nitelikteki belge veya ticari satışlarda satıcı tarafından alıcıya verilen ve satılan malın değerini niteliklerinin ölçüsünü, miktarını ve diğer açıklamaları gösteren hesap pusulaları olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 19/1 e göre satıcı veya sağlayıcı, her bir tüketim dönemi sonunda tüketicinin ödeyeceği hizmet bedelini içeren bir ödeme bildirimini düzenlemek zorundadır. Madde 11 e göre ise satıcı veya sağlayıcı tarafından uygulanacak faturalandırma dönemleri, sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça bir aydır. Fatura dönemi boyunca tahakkuk eden borç tutarı veya tüketim miktarının, daha önceden sözleşmede belirlenmiş tutarın veya miktarın altında gerçekleşmesi durumunda faturalandırma bir sonraki dönem veya dönemlerde yapılabilir. Sözleşmeye konu mal veya hizmetin faturalandırma dönemi değiştirilerek ücretlendirmeye esas birim fiyat arttırılmaz. Ayrıca abonelik ücretinin kullanımına bağlı olarak sonradan belirlendiği abonelik sözleşmelerinde satıcı veya sağlayıcı, faturalandırma yükümlölüğüünü yerine getirmediği müddetçe, tüketiciden abonelik ücretini ödemesini talep edemeyecektir.⁵⁵ Böylelikle abonenin ücret ödeme borcu muaccel hale gelmeyeceğinden tüketici bakımından borçlu temerrüdü doğmayacaktır.⁵⁶

⁵² Bal, s. 115.

⁵³ Karakocalı, Ahmet/Kurşun, Ali Suphi, Tüketici Hukuku, Aristo Yayınevi, İstanbul 2015, s. 197.

⁵⁴ Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 368.

⁵⁵ Bal, s. 121.

⁵⁶ Çabri, s. 872.

iiii. Mal veya Hizmetin Ayıplı Olmasından Sorumluluk

Ayıp, mevcut niteliklerin olması gereken niteliklerden sapması şeklinde tanımlanmaktadır.⁵⁷ Abonenin abonelik sözleşmesine konu olan mal veya hizmetten tam olarak faydalanabilmesi için malın veya hizmetin ayıplı olmaması gerekmektedir. Satıcı veya sağlayıcının mal veya hizmetin ayıplı olmasından dolayı sorumluluğunun doğması için sunulan mal veya hizmette ayıp sayılan bir eksikliğin bulunması gerekir.⁵⁸

Ayıp sayılan eksiklikler aboneye abonelik sözleşmesinin konusu mal veya hizmet dışında başka bir mal veya hizmetin sunulması (aliud/yanlış ifa), sözleşme kapsamında sunulan mal veya hizmetin abonenin sözleşme yapmakla beklediği niteliklere sahip olmaması ya da bu nitelikleri önemli ölçüde azaltan bir takım etkenlerin bulunması, satıcı veya sağlayıcının mal veya hizmete ilişkin vaat ettiği özelliklerin sunulan mal veya hizmette bulunmaması şeklinde gerçekleşebilir.⁵⁹

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 18 de verilen hizmetle birlikte bir malın mülkiyetinin veya kullanım hakkının devredildiği taahhütlü abonelik sözleşmelerinde malın ayıplı olmasından malın tedarikçisiyle birlikte hizmet sağlayıcısının da sorumlu olacağına ilişkin bir düzenleme getirilmiştir.

TKHK md 8/1 e göre ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşınamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır. Madde 13/1 e göre ayıplı hizmet ise sözleşmede belirlenen süre içinde başlamaması veya taraflarca kararlaştırılmış olan ve objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşınamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan hizmettir.

Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda, internet portalında ya da reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerden bir veya birden fazlasını taşımayan; satıcı tarafından bildirilen veya teknik düzenlemesinde tespit edilen niteliğe aykırı olan; muadili olan malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki ya da ekonomik eksiklikler içeren mallar ayıplı mala, hizmet sağlayıcısı tarafından bildirilen, internet ortamında veya reklam ve ilanlarında yer alan

⁵⁷ Kahveci, Nalan, Taşınır Satımında Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 6.

⁵⁸ Ceylan, Ebru, "Abonelik Sözleşmeleri" Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, s. 861.

⁵⁹ Yavuz, s. 352.

özellikleri taşımayan ya da yararlanma amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren hizmetler ayıplı hizmete örnek olarak gösterilebilir.⁶⁰

Satıcı veya sağlayıcının ayıptan sorumluluğunun doğması için ayıp sayılan eksikliğin yarar ve hasarın aboneye geçtiği anda var olması gerekir.⁶¹ TKHK md 10/2 ye göre tüketicinin, sözleşmenin kurulduğu tarihte ayıptan haberdar olduğu veya haberdar olmasının kendisinden beklendiği hâllerde, sözleşmeye aykırılık söz konusu olmaz. Bunların dışındaki ayıplara karşı tüketicinin seçimlik hakları saklıdır. Satışa sunulacak ayıplı mal üzerine ya da ambalajına, üretici, ithalatçı veya satıcı tarafından tüketicinin kolaylıkla okuyabileceği şekilde malın ayıbına ilişkin açıklayıcı bilgiyi içeren bir etiket konularak bu etiketin tüketicie verilmesi veya ayıba ilişkin açıklayıcı bilginin tüketicie verilen fatura, fiş veya satış belgesi üzerinde açıkça gösterilmesi zorunlu olup teknik düzenlemesine uygun olmayan ürünler ise hiçbir şekilde piyasaya arz edilemez.⁶²

aa. Ayıplı Maldan Dolayı Konusu Mal Olan Sözleşmelerde Tüketicinin Seçimlik Hakları ve Bu Hakların Kullanılması

Malın ayıplı olması halinde TKHK md. 11/1 e göre tüketici; satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme, satılanı alıkoymuş ayıp oranında satış bedelinden indirim isteme, aşırı bir masraf gerektirmediği takdirde bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme, imkân varsa satılanın ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini isteme seçimlik haklarından birini kullanabilir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür.

bb. Ayıplı Maldan Dolayı Konusu Hizmet Olan Sözleşmelerde Tüketicinin Seçimlik Hakları ve Bu Hakların Kullanılması

Hizmetin ayıplı ifasında TKHK md 15/1 e göre tüketici; hizmetin yeniden görülmesi, hizmet sonucu ortaya çıkan eserin ücretsiz onarımı, ayıp oranında bedelden indirim, sözleşmeden dönme seçimlik haklarından birini kullanabilir. Sağlayıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Seçimlik hakların kullanılması nedeniyle ortaya çıkan tüm masraflar sağlayıcı tarafından karşılanır. Tüketici, bu seçimlik haklarından biri ile birlikte Türk Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca tazminat da talep edebilir.

⁶⁰ Bal, s. 123.

⁶¹ Dalka Okumuş, s. 124.

⁶² Bal, s. 125.

iiii. Sözleşme Yapma Yükümlülüğü

Abonelik sözleşmesinin tarafları kural olarak birbirleri ile sözleşme yapıp yapmama konusunda tam bir irade serbestisine sahiptirler. Ancak iltihaki sözleşmelerin varlığı halinde iltihaki sözleşmenin tarafı olan satıcı veya sağlayıcının sözleşme yapma yükümlülüğü vardır. İltihaki sözleşmeler, standart sözleşmelerin özel bir görünümü olup, devlet tarafından verilen bir imtiyaza dayanılarak çoğunlukla hukuki ve fiili tekel şeklinde su, elektrik, doğalgaz, taşıma hizmeti gibi kamu hizmeti niteliğindeki hizmetlerin topluma verilmesine ilişkin sözleşmelerdir.⁶³ İltihaki sözleşmeler de standart sözleşmeler gibi genel işlem koşulları ihtiva eden ve içeriği hizmet sağlayan kişiler, kurumlar ya da üçüncü kişiler tarafından hazırlanmış olan sözleşmelerdir. İltihaki sözleşmelerde sözleşme yapma zorunluluğunun var sayılabilmesi için sözleşme konusunun abone bakımından hayati bir önem taşıması zorunluluk teşkil etmeyip sıradan bir ihtiyaca yönelik olması yeterli sayılmaktadır.

iiiii. Satıcı veya Sağlayıcının Diğer Yükümlülükleri

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin muhtelif maddelerinde satıcı veya sağlayıcın diğer yükümlülükleri şu şekilde sayılmıştır:

Belirli süreli aboneliklerde otomatik uzama yasağı, Taahhütlü aboneliklerde aboneye taahhütname verme yükümlülüğü, Satıcı veya sağlayıcının abonenin fesih talebi ve bildirimini ile ilgili işlemleri yerine getirmek üzere gerekli tedbirleri alma ve gerektiğinde buna ilişkin uygun bir sistem kurma yükümlülüğü, Satıcı veya sağlayıcının abonenin abonelik sözleşmesini feshetmesini zorlaştırmama yükümlülüğü, Abonenin fesih talebini yönetmelikte belirtilen süreler içinde yerine getirme yükümlülüğü, Abonenin fesih talebini yerine getirdikten sonra sözleşmenin feshedildiğini aboneye bildirim yükümlülüğü, Aboneye iade etmesi gereken bakiye abonelik ücreti, güvence, depozito veya teminat adı altında herhangi bir ücret olması durumunda alınan ücretleri sözleşmenin feshinden itibaren 15 gün içerisinde aboneye iade etme yükümlülüğü, Abonelik sözleşmesinin feshinin hüküm ifade etmesinden önceki döneme ilişkin ödeme bildirimini, sözleşmenin hüküm ifade ettiği tarihten itibaren 10 gün içinde aboneye bildirme yükümlülüğü ve son olarak da Satıcı veya sağlayıcının ahde vefa ilkesinden kaynaklanan ve dürüstlük kuralı gereğince kendisinden beklenebilecek genel yükümlülüklerdir.

⁶³ Açıkgöz, s. 149.

2- Tüketicinin Yükümlülükleri

a. Tüketicinin Asli Yükümlülüğü Olarak Ücret Ödeme Borcu

Abonelik ücretinin, satıcı veya sağlayıcının aboneye sözleşme konusu malın mülkiyetini geçirmesi ya da hizmeti sunmasının karşılığı olarak abone tarafından satıcı veya sağlayıcıya ödenen bedel olduğundan bahsetmiştik. Abonelik ücretinin belirlenmesi, kural olarak sözleşme serbestisi ilkesi gereğince kanunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil etmediği müddetçe tarafların iradesine bağlıdır.⁶⁴ Abonelik ücreti genellikle ya götürü ücret olarak ya da kullanım zamanı veya miktarına göre belirlenmektedir. Abonelik sözleşmelerinde bulunması gereken zorunlu unsurlar arasında; mal veya hizmetin tüm vergiler dâhil toplam fiyatı ve tüketiciye sunulan mal veya hizmetin bedeli dışında tüketiciden ilgili mevzuat gereği tahsil edilmesi zorunlu bedeller söz konusu ise, bu bedellerin neler olduğu ile bunların sözleşmenin düzenlendiği tarihteki tutarı ve değişmesi durumunda yeni tutarların tüketiciye ne şekilde bildirileceğine ilişkin bilgi de yer almaktadır.⁶⁵

Ücretin ödenme zamanı kural olarak taraflar arasında serbestçe kararlaştırılabilir. Ancak bazı abonelik sözleşmeleri bakımından bir ifa sırası öngörülmüştür. Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 8/2 ye göre hizmete ilişkin ücretlendirme, hizmetin tüketiciye fiilen sunulmasıyla başlar. Sağlayıcı sunmadığı hizmetin bedelini tüketiciden talep edemez. Ancak, ön ödemeli hizmetlerde bu hüküm uygulanmaz. Aynı yönetmelik md. 19/1 e göre satıcı veya sağlayıcı, her bir tüketim dönemi sonunda tüketicinin ödeyeceği hizmet bedelini içeren bir ödeme bildirimini düzenlemek zorundadır. Bu durumda satıcı veya sağlayıcı tarafından ödeme bildirimini gönderilmedikçe abonenin, abonelik ücretini ödeme süresi başlamayacak ve ödeme yapmaması durumunda tüketici hakkında temerrüt hükümleri uygulanamayacaktır. Abonelik ücreti, satıcı veya sağlayıcının mal temini veya hizmet sağlama borcunun karşılığı olduğu için abonelik ücretinin süresinde ödenmemesinin yaptırımını borçlu temerrüdüdür.⁶⁶

b. Tüketicinin Feri Yükümlülükleri

Bu yükümlülüklerin de temeli dürüstlük kuralına ve ahde vefa ilkesine dayanmaktadır.⁶⁷ Bu yükümlülüklerin sözleşmenin parçası haline gelebilmesi için tarafların bunlar üzerinde anlaşmış olması gerekir. Satıcı veya sağlayıcılar abonenin yan edim yükümlülüklerine

⁶⁴ Yıldız, s. 86.

⁶⁵ Bal, s. 136.

⁶⁶ Bal, s. 137.

⁶⁷ Bal, s. 138.

aykırı davranmasını gerekçe göstererek mal veya hizmet sunmaktan kaçınamazlar.⁶⁸ Tüketicinin ferî yükümlülükleri bir diğer deyişle yan edim yükümlülükleridir. Tüketicinin sözleşmenin akdedilmesi esnasında satıcı veya sağlayıcıyı doğru bilgilendirmesi ve sözleşmenin akdedilmesi için gerekli olan kişisel bilgilerini satıcı veya sağlayıcıya vermesi ve tüketiciye bir malın kullanımı ya da hizmetin sunumuyla birlikte bir malın kullanımının verildiği durumlarda abonenin kendisine verilen bu malı özenli kullanma borcu bulunmaktadır.⁶⁹ Aynı zamanda tüketici, kullanmakta olduğu bu mala zarar vermemek ve gerektiğinde sağlayıcının bu mala ulaşmasına izin vermekle yükümlüdür.

J. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Sona erme, abonelik sözleşmesinin kendiliğinden sona ermesi ve fesih ile sona ermesi olmak üzere ikiye ayrılarak incelenecektir. Kendiliğinden sona erme halleri; sürenin sona ermesi, abonenin ölümü, fiil ehliyetini kaybetmesi ve aciz hali ve ifa imkânsızlığıdır. Abonelik sözleşmesinin fesih ile sona ermesi ise belirli süreli abonelik sözleşmelerinde fesih ve belirsiz süreli abonelik sözleşmelerinde fesih olmak üzere farklı esaslara tabiidir.

1- Abonelik Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Abonelik sözleşmelerinde sürenin sona ermesi belirli süreli abonelik sözleşmeleri bakımından sürenin sona ermesiyle birlikte başka herhangi bir işleme gerek kalmaksızın sözleşme kendiliğinden sona erecektir. Bir diğer husus belirsiz süreli abonelik sözleşmelerinin sona ermesidir.

a. Sürenin Sona Ermesi

TKHK md 52/3 e göre belirli süreli abonelik sözleşmelerine sözleşmenin belirlenen süre kadar uzayacağına ilişkin hükümler konulamaz; ancak abonelik sözleşmesinin kurulmasından sonra, sözleşmenin sona ereceği tarihe kadar tüketicinin talepte bulunması veya onay vermesi hâlinde abonelik sözleşmesi uzatılabilir.

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 13/2 ye göre sözleşme süresi sonunda tüketiciden açık bir talep veya onay almadığı halde mal veya hizmet sunmaya devam eden satıcı veya sağlayıcı, sunulan bu mal veya hizmet için hiçbir bedel talep edemez.

⁶⁸ Yıldız, s. 73.

⁶⁹ Bal, s. 140.

b. Abonenin Ölümü, Fiil Ehliyetini Kaybetmesi ve Aciz Hali

Abonelik sözleşmelerinde, sözleşme konusu mal veya hizmeti kabul eden taraf olan abonenin kişisel özelliği satıcı veya sağlayıcı bakımından alışılmışın dışında bir önemi haiz değildir. Satıcı veya sağlayıcılar kendilerinden talepte bulunan herkesle haklı bir sebep olmadıkça abonelik sözleşmesi akdetmekten kaçınmamaktadırlar. Abonelik sözleşmesinin karşı tarafında murisin ya da mirasçıların bulunması genellikle satıcı veya sağlayıcılar bakımından bir özellik taşımamaktadır. Bu nedenle abonenin ölümü abonelik sözleşmesini kendiliğinden sona erdiren bir sebep olmayıp abonenin ölmesi halinde abonenin mirasçıları abonelik sözleşmesini devam ettirebilirler.⁷⁰

Abonenin fiil ehliyetinin sınırlandırılması veya tamamen fiil ehliyetini kaybetmesi ya da acze düşmüş olması halinde de abonenin ölmesinde olduğu gibi abonenin kişisel özelliklerinin satıcı veya sağlayıcı bakımından alışılmışın dışında bir önemi haiz olmaması nedeniyle, bu sebeplerin sözleşmeyi kendiliğinden sona erdiren sebep olarak kabul edilmemesi gerekmektedir.⁷¹

c. İfa İmkânsızlığı

Abonelik sözleşmesi kurulduktan sonra satıcı veya sağlayıcının mal veya hizmet sağlama borcunun ifası, satıcı veya sağlayıcıya yüklenemeyecek bir sebeple imkânsız hale gelmişse abonelik sözleşmesi sona erecektir. Abonelik sözleşmesinin sona ermesinde bu imkânsızlığın objektif ya da subjektif imkânsızlık olmasının bir önemi yoktur. Bu imkânsızlık doğal afet nedeniyle altyapı sisteminin çökmesi gibi fiili bir imkânsızlık olabileceği gibi, devletten aldığı imtiyaz sayesinde abonelik sözleşmesi akdeden bir hizmet sağlayıcısının bu imtiyazını kaybetmesi gibi hukuki bir imkânsızlık da olabilir.⁷² Abonenin temel borcu abonelik ücreti para borcu olduğundan ve “nevi telef olmaz (genus non perit)” prensibi gereğince para borçlarında imkânsızlık söz konusu olmayacağından, abonelik sözleşmesinin imkânsızlık nedeniyle sona ermesi yalnızca satıcı veya sağlayıcının asli borcu olan belirli bir mal veya hizmetin sunulması borcu bakımından gündeme gelecektir.⁷³

2- Abonelik Sözleşmesinin Fesih ile Sona Ermesi ve Feshin Sonuçları

a. Belirli Süreli Abonelik Sözleşmelerinde Fesih

i. Süresi 1 Yıldan Az Olan Abonelik Sözleşmelerinde Fesih

⁷⁰ Bal, s. 144.

⁷¹ Yıldız, s. 104.

⁷² Bal, s. 149.

⁷³ Oğuzman/Öz, s. 556.

TKHK md. 52 ye göre süresi bir yıldan az olan belirli süreli abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcı tarafından sözleşme koşullarında değişiklik yapılması hâlinde tüketici sözleşmeyi feshedebilir. Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 22/2 ye göre süresi bir yıldan az olan belirli süreli abonelik sözleşmesinde tüketicinin hizmetten yararlanmasına engel olabilecek geçerli bir sebebin varlığı halinde de tüketici sözleşmeyi feshedebilir.

ii. Süresi 1 Yıl Ve Üzerinde Olan Belirli Süreli Abonelik Sözleşmelerinde Fesih

Kanun koyucu süresi 1 yıl ve üzerinde olan belirli süreli abonelik sözleşmeleri ile belirsiz süreli abonelik sözleşmelerini aynı kategoride değerlendirmiş ve aynı hükümlere tabi tutmuştur.

b. Belirsiz Süreli Abonelik Sözleşmelerinde Fesih

i. Olağan Fesih

Belirsiz süreli olan bir sürekli borç ilişkisinin taraflardan her birinin herhangi bir sebebe dayanmaksızın tek taraflı olarak sona erdirmesidir.⁷⁴ Olağan fesih, bozucu yenilik doğuran bir hak olarak taraflara bu hak, abonelik sözleşmelerinde kanunla sağlanmıştır. TKHK md. 52/4 e göre tüketici, belirsiz süreli veya süresi bir yıldan daha uzun olan belirli süreli abonelik sözleşmesini herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin istediği zaman feshetme hakkına sahiptir.

ii. Olağanüstü (Haklı Sebep) Fesih

Belirli veya belirsiz süreli bir sürekli borç ilişkisinin herhangi bir ifa engeli ya da haklı bir sebebin varlığı halinde bu sebebe dayanılarak taraflardan birinin süresinden önce ve ileriye etkili olarak sona erdirmesi olup olağan fesihten temel fark, geçerli bir fesih sebebine dayanılmasının şart olmasıdır.⁷⁵ Fesih sebebi olağanüstü feshin geçerlilik şartıdır. Olağanüstü fesih sebebinin varlığı belirlenirken aranacak kriter, lehine fesih sebebi doğan kişinin sözleşmesel ilişkiyi devam ettirmesinin dürüstlük kuralı gereğince kendisinden beklenmemesi ya da sözleşmesel ilişkinin artık o kişi için çekilmez hale gelmiş olmasıdır.⁷⁶

c. Fesih Hakkının Kullanılması ve Şekli

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca; fesih bildirimini kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile satıcı

⁷⁴ Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, 2. Baskı, Vedat kitapçılık, İstanbul 2007, s. 115.

⁷⁵ Serozan, s. 116.

⁷⁶ Yıldız, s. 112.

veya sağlayıcıya yöneltilmiş olması yeterlidir, fesih bildirimini herhangi bir kuşkuya ya da belirsizliğe yer vermeyecek şekilde açık olmalıdır, satıcı veya sağlayıcı, abonelik sözleşmesinin feshi için sözleşmenin tesis edilmesini sağlayan yöntemden daha ağır koşullar içeren bir yöntem belirleyemez, satıcı veya sağlayıcı gerekli güvenlik önlemlerini almak suretiyle, kaydı tutulan telefon yoluyla da tüketiciye sözleşmeyi feshetme imkanını sağlayabilir.

d. Abonelik Sözleşmesinin Feshinin Sonuçları

En temel sonuç, sözleşmenin ileriye etkili olarak sona ermesidir. Fesih beyanı varması gereken bir irade beyanı olduğundan kural olarak muhataba varmakla hüküm ve sonuç doğurur.⁷⁷ TKHK md. 52/5 ye göre satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin aboneliğe son verme isteğini yönetmelikle belirlenen süreler içinde yerine getirmekle yükümlüdür. Buna göre abonelik sözleşmeleri derhal sona ermeyecek satıcı veya sağlayıcıya varmasından itibaren belirli sürelerin geçmesiyle hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

i. Taahhütlü Abonelik Sözleşmelerinin Süresinden Önce Feshi ve Sonuçları

Taahhütlü abonelik sözleşmelerinde aboneler, abonelik sözleşmesi akdetmenin yanı sıra aynı zamanda belirli bir süre boyunca o sözleşmeyle bağlı kalmayı da taahhüt etmektedirler. Abonenin taahhütlü aboneliği süresinden önce feshetmesinde herhangi bir engel yoktur. Abonenin böyle bir talepte bulunması halinde satıcı veya sağlayıcı taahhüdün varlığını gerekçe göstererek taahhütlü aboneliği fesihten kaçınmaz. Ancak vermiş olduğu taahhüdü taahhüt süresi bitmeden sona erdirdiği için aboneye diğer fesih hallerinden farklı olarak bir mali külfet yüklenmiştir.

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği md. 16/1 e göre taahhütlü aboneliklerde tüketicinin süresinden önce taahhütlü aboneliğini sonlandırması halinde, satıcı veya sağlayıcının talep edeceği bedel, tüketicinin taahhüdüne son verdiği tarihe kadar tüketiciye sağlanan indirim, cihaz veya diğer faydaların bedellerinin tahsil edilmemiş kısmının toplamı ile sınırlı kalmak zorundadır. Ancak, tüketiciden taahhüt kapsamında tahsil edileceği belirlenen bedellerin henüz tahakkuk etmemiş kısmının toplamının, bu tutardan düşük olması halinde sınır değeri olarak tüketici lehine olan tutarın esas alınması zorunludur. Madde 16/2 ye göre ise taahhütlü aboneliklerde tüketicinin yerleşim yerinin değişmesi ve taahhüt konusu hizmetin tüketiciye yeni yerleşim yerinde aynı nitelikte sunulmasının fiilen imkânsız olması durumunda, tüketici, belirtilen tutarları veya herhangi bir bedeli ödemeksizin taahhütlü aboneliğini feshedebilecektir.

⁷⁷ Altınok Ormancı, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Vedat kitapçılık, İstanbul 2011, s. 212.

SONUÇ

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde sözleşmenin tanımı yapılarak sözleşmenin zorunlu içeriği, tarafların hak ve yükümlülükleri, abonelik sözleşmelerinin uygulama usulüne ilişkin hususlar hüküm altına alınmıştır. Yeni kanunla getirilen tüm bu düzenlemelerin, abonelik sözleşmesinin abone tarafını oluşturan tüketicilerin zayıflığı ve yaşanan mağduriyetler dolayısıyla getirildiğini söylemek kanaatimce yanlış olmayacaktır.

Abonelik sözleşmesi; belirli bir mal veya hizmetin sürekli veya düzenli aralıklarla sunulması, abonelik ücreti, tarafların anlaşması unsurlarından oluşan, sürekli borç ilişkisi doğuran, tam iki tarafa borç yükleyen ve rızai bir sözleşmedir. Abonelik sözleşmeleri, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla yazılı veya mesafeli olarak kurulabilir. Abonelik sözleşmeleri, genel işlem koşulu ihtiva eden hükümler barındırabileceğinden Türk Borçlar Kanunu uyarınca genel işlem koşullarının tabi olduğu denetime tabi olabileceklerdir. Aynı zamanda tüketici sözleşmelerindeki haksız şartlara ilişkin hükümler, abonelik sözleşmelerine de uygulanacaktır.

Mevcut hukuki düzenlemede satıcı veya sağlayıcıya geniş yükümlülükler öngörülerek yukarıda da bahsedildiği gibi tüketicinin korunması amaçlanmıştır. Güncel Yargıtay içtihatlarına bakıldığında uygulamadaki uyuşmazlıkların çoğu abonelik sözleşmesinin sona erdirilmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu sözleşmeler genel sona erme sebeplerinin yanı sıra sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerin sona ermesine ilişkin hükümleri de kapsamaktadır.

Abonelik sözleşmelerine ilişkin uygulamada yaşanacak sorunlara cevap verebilir nitelikte yapılan bu kanuni düzenlemeler ve sözleşmenin niteliğine ve uygulamasına ilişkin doktrindeki ağırlıklı yorumlar kanaatimce oldukça yerindedir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Osman, Tüketicinin Korunması Çerçevesinde Mobil Haberleşme Abonelik Sözleşmesinde Genel İşlem Koşulları, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2013.

Akbulut, Pakize Ezgi, Borçlar Hukukunda Kesin Hükümsüzlük Yaptırımının Amaca Uygun Sınırlama (Teleolojik Redüksiyon) Yöntemi İle Daraltılması, 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Akipek, Şebnem, Türk Hukuku Ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara

- Altınok Ormancı, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Vedat kitapçılık, İstanbul 2011.
- Aslan, İ. Yılmaz, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, Bursa 2015.
- Aydoğdu, Murat, Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Ayrancı, Hasan, Enerji Sözleşmeleri Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- Bal, Yakup, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Abonelik Sözleşmeleri, 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2020.
- Ceylan, Ebru, “Abonelik Sözleşmeleri” Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016.
- Çabri, Sezer, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Dalka okumuş, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Yetkin yayınları, Ankara 2018.
- Erdoğan, Kemal, “Taahhütlü abonelik sözleşmesinin sona ermesi ve sonuçları” SÜHFD, C.36, S.3, 2018.
- Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin yayınları, Ankara 2020.
- Ertaş, Şeref, “Yeni Tüketiciyi Koruma Kanununda Abonman Sözleşmeleri” Terazi Hukuk Dergisi Tüketici Hukuku Özel Sayısı, C.9, S.99, 2014.
- İnceoğlu, Mehmet Murat, “Abonelik Sözleşmelerinin Süresi ve Taahhütnameler” EÜHFD, C.7, S.3-4, 2012.
- Kahveci, Nalân, Taşınır Satımında Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Karakocalı, Ahmet/Kurşun, Ali Suphi, Tüketici Hukuku, Aristo Yayınevi, İstanbul 2015.
- Kavak, Yalçın, Borçlar Hukukunda Yazılı Şekil, 1. Baskı, Kayhan matbaacılık, İstanbul 2015.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdulkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm 1. Cilt, Filiz kitabevi, İstanbul 2014.
- Kuntalp, Erden, Karışık Muhtevalı Akit, 2. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.
- Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Öktem Çevik, Seda, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Abonelik Sözleşmesi, Yeni Tüketici Hukuku Konferansı, Onikilevha yayınları, İstanbul 2015.

Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, 2. Baskı, Vedat kitapçılık, İstanbul 2007.

Tandoğan, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C/1 Vedat kitapçılık, İstanbul 2008.

Yavuz, Cevdet, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Beta, İstanbul 2014.

Yıldız, Mustafa Göktürk, Son Kullanıcı İle Akdedilen Elektronik Haberleşme Hizmeti Sözleşmesi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2012.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.